

**RARE VOGELS
OF NEDERLANDS STUDEREN IN TSJECHIË**

Veronika Havlíková
(Karelsuniversiteit Praag)

Iedereen die neerlandistiek studeert of heeft gestudeerd in Tsjechië is zeker meer dan één keer al die irritante vragen tegengekomen: Waarom heb je Nederlands gekozen? Wat ga je ermee doen? Ik heb die vragen altijd lastig en misplaatst gevonden. Nog nooit heb ik iemand horen vragen: Waarom studeer je Duits, Engels, muzikwetenschap, wijsbegeerte, wiskunde, medicijnen of rechten? Niemand die er vraagt wat een aanstaande muzikwetenschapper of filosoof gaat doen. Maar een neerlandicus, daar is blijkbaar iedereen bezorgd om. Ik geloof niet dat men alles in het leven moet kunnen beredeneren, vooral niet als men achttien of negentien is. Ik geloof niet dat studenten Nederlands de enige zijn, die als beweeegredenen voor hun studie meestal “toeval”, “voor de grap” of “waarom niet” voorleggen. Ik betwijfel, dat jonge mensen die andere vakken studeren een meer edele motivatie hebben, studenten medicijnen niet uitgezonderd. Maar het is nu eenmaal zo, dat het Nederlands een kleine, exotische taal is, en daarom baart het veel opzien, dat men besluit zich eraan te wijden.

Met de tweede vraag ligt het een beetje anders, of misschien juist wel niet. Want net zoals niet elke afgestudeerde filosoof een denker van beroep wordt, gebruiken niet alle neerlandici hun opleiding om den brode. Men moet er rekening mee houden, dat menig afgestudeerd neerlandicus een beroep gaat uitoefenen waarbij hij zich nooit de geschiedenis van de Nederlandse taal en letterkunde ten nutte zal maken. Of hij tolk, zakelijk vertaler of gids wordt, dat zijn allemaal activiteiten, waarvoor een afgeronde meerjarige taalcursus ook goed genoeg is. Het is echter nog geen reden om de inhoud van de studie tot een lagere norm aan te passen.

Ik zelf word veel meer door andere vragen geboeid. Namelijk: Wat betekent het eigenlijk neerlandistiek te studeren in Tsjechië? Kan een Tsjechische neerlandicus ooit vergelijkbare kwaliteiten bereiken als een Nederlandse?

Vorig schooljaar werd aan de Praagse Karelsuniversiteit voor de eerste keer neerlandistiek als een zelfstandig vak geopend. Het is voor het eerst dat het

Nederlands niet in combinatie met een ander vak gestudeerd hoeft te worden. Dat is een belangrijke verschuiving, want op die manier is ons vak ontdaan van de lagere status van een "bijvak", dat het vaak toegewezen bleef naast het Duits of Engels. En onder studerenden is het resultaat al zichtbaar. De éénavkokers zijn duidelijk meer gevorderd in de taalverwerving (al tijdens het eerste jaar zijn ze begonnen boeken te lezen in het Nederlands) en duiken veel dieper in de theoretische voorbereiding voor hun nota's en werkstukken. Ik kan me nog herinneren, wat voor een enorme stress voor ons de twee-vakken-studie betekende. Anders dan in Nederland worden hier germanistiek, anglistiek of neerlandistiek respectievelijk in het Duits, Engels of Nederlands onderwezen. Het stelt hoge eisen aan de studenten. Ze moeten in een vreemde taal examens afleggen, schrijven, denken, praten. Als het dan twee talen tegelijkertijd worden, wordt de last veel zwaarder. In de regel is het zo, dat men in de loop van de tijd in het ene vak minder goed wordt dan in het andere. Meestal is het juist het Nederlands geweest, dat als bijvak minder aandacht is gaan krijgen. En dat is natuurlijk zonde. Daarom ben ik een grote voorstander van de één-vak-studie. De opmerking dat studenten, die alleen Nederlands gestudeerd hebben, dan minder kans zien op de arbeidsmarkt vind ik niet van toepassing. Studenten filosofische geesteswetenschappen worden in het algemeen toch al benadeeld door hun theoretische, abstracte opleiding. Als ik een ideale positie op de zogenaamde arbeidsmarkt in Tsjechië zou willen bereiken, zou ik voor rechten of economie kiezen en daarbij naast Engels nog Nederlands leren. Maar dit terzijde.

In vergelijking tot de neerlandistiek in Nederland is de studie in Tsjechië, althans in Praag, veelomvattender (daarom minder diepgaand), algemener (je moet zowel linguïstiek als literatuurtheorie beheersen) en meer theoretisch. Al deze aspecten liggen al in de aard waarin filologie aan de Karelsuniversiteit al decennia wordt onderwezen. En al heeft deze wijze een aantal nadelen, ik zou haar in principe niet willen wijzigen. Studenten krijgen weliswaar minder kansen om zich te gaan specialiseren tijdens hun studie, aan de andere kant heeft zo'n specialisatie weinig zin. Ze staan in een andere positie dan een moedertaalspreker, die met de Nederlandse taal en literatuur als het ware opgegroeid is. Een student Nederlands moet binnen vier jaar leren wat een Nederlander gedurende ruim twintig jaar geleidelijk in zich opgenomen heeft. Pas toen hij een idee van de literatuurgeschiedenis en taalontwikkeling heeft gekregen, kon hij een gebied uitpikken, waarop hij zich zou willen concentreren. Op dat punt staat een Tsjechische student pas in het vierde, vijfde jaar aan de universiteit. Een Nederlandse allicht in het eerste jaar. De nadruk die hier gelegd wordt op de theoretische basis van de studie is eigenlijk een poging om de student van werktuigen te voorzien, waarmee hij zich de voor hem nog niet ontgonnen grond eigen kan maken. Jammer genoeg gebeurt dit op het niveau van middelbaar onderwijs nauwelijks. Terwijl een eerstejaars neerlandicus al uit de middelbare school weet, hoe hij boeken moet lezen en analyseren, blijft een Tsjechische gymnasiast nog steeds beperkt op het navertellen van de inhoud. Ik pleit dus voor meer theorie in het eerste jaar.

Wat wel veranderd zou kunnen worden, is de vaak nog heel autoritaire benadering van docenten. Veelal wekken ze de indruk, alsof ze een compact, afgesloten geheel van kennis bezaten, dat ze aan studenten voorleggen in de verwachting dat deze het geheel zullen accepteren en van buiten leren. Het versterkt het geheugen, maar vervaagt de vaardigheid zelfstandig na te denken. Veel efficiënter lijkt me de anti-autoritaire aanpak, die in Nederland al dertig jaar geleden doorzette. Als een docent zich namelijk het recht niet aanmatigt om kennis als een onveranderlijk complex van feiten te presenteren, maar begrijpt dat alles altijd in een ander licht gezien kan worden, kan hij een platform creëren, waarop studenten zelf onderzoeken en ontdekken en in discussie over hun resultaten gecorrigeerd worden. Het doel van de universitaire opleiding is volgens mij niet iemand te creëren, die alles weet van laten we zeggen de Nederlandse letteren, maar iemand, die in staat is om zelfstandig te denken, zinvolle uitspraken te formuleren, feiten te selecteren op basis van een theoretisch fundament en de essentie van zaken te zoeken.

Er blijft nog één vraag over: Kan een Tsjech ooit het niveau van een Nederlandse neerlandicus bereiken? Niet alleen dat hij het niet kan, zoals uit bovenstaande uitleg blijkt, maar hij hoeft het ook niet. We moeten gewoon van het feit uitgaan, dat een Tsjechische neerlandicus in een andere situatie verkeert dan een Nederlandse student. Hij komt ook in andere omstandigheden terecht na afloop van zijn studie. Nooit kan een Tsjech in dit vak zo'n minutieus onderzoek verrichten als een Nederlander, maar het betekent niet, dat hij geen inbreng kan leveren. Hij moet van de nood een deugd maken. Zijn grote voordeel is de afstand die hij heeft tot de voor hem vreemde cultuur. Van buiten kan hij veelal beter de situatie overzien en in een internationale context integreren. Hij kan vergelijken, waarden en conclusies trekken als buitenstaander. Hij wordt niet belast door de voortdurende mediadruk, waaraan een Nederlandse lezer onderworpen is. Hij moet het enige doen wat hij kan: Nederlandse boeken als een Tsjech lezen, Nederlandse literatuur met Tsjechische ogen bezien. Niets meer, niets minder. Maar het is al heel wat.

RESUMÉ: *Podivné ptactvo aneb studium nizozemštiny v České republice*

Jak se liší studium nederlandistiky u nás a v Nizozemí? Může se český nederlandista vůbec vyrovnat nizozemskému? Jaká jsou specifika studia u nás? A co může Čech vnést do zkoumání nizozemské literatury a jazyka? To jsou otázky, které je třeba zodpovědět, aby studium nederlandistiky u nás mělo smysl.

Resumé: Veronika Havlíková